

СРПСКА РИЈЕЧ

ОРГАН СРПСКОГ КЛУБА ВИЈЕЋНИКА ЗАВНОХА

Број 43

25 МАРТА 1945

ГОД III

27 МАРТ НАРОДНИ ПРАЗНИК

27 марта о. г. навршава се четири године од збацивања петоклонашке и издајничке владе Цветковић—Мачек. Тога дана проговорили су сви наши народи изразивши чврсту и непоколебљиву одлучност, да се супротставе мрском окупатору и да стају на браник независности своје земље. Тога дана широм читаве Југославије, а нарочито на улицама слободарског Београда, Сплита и других градова непрегледне народне масе тражиле су и захтјевале су одлучне мјере за одбрану граница.

27 март 1941 године пије значајан по промјени владе, која се у најскоријој будућности показала као неспособна и немоћна да ма што предузме за одбрану земље. Тај дан значајан је по томе, што су кроз осјећаје и уста манифестација и широким народних слојева, избити најснажнији и најпозитивнији осјећаји — изрази и тежње свих наших народа, без обзира на њихову социјалну, политичку и националну припадност, а у циљу одбране земље. Тог значајног дана избио је дубоки осјећај судбинске узајамне повезаности наших народа и непоколебљиво увјерење у дужност заједничке борбе и отпора против мрских завојевача. Сви они осјећаји и тежње, који су за 23 године протународних режима били гушени и гажени, тога дана избили су на површину као одлучан захтјев да се у тим судбинским данима остваре.

Наши народи су и 27 марта 1941 године знали за велику надмоћност у људству и техници хитлерове Њемачке и њених помагача. Они су то знали, на ипак нису хтјели савити главе и поклекнути. Тројни пакт дјело гнусне издаје владе Цветковић—Мачек је сатрвен и погажен. Знало се јасно да је читав земља била опкољена хитлеровском војском, као и трупама његових сателита. Али дубока вјера у исправност пута, којим треба да се иде, надвисила се изнад свега. Било је у питању: одбранили част и опстанак или доживити срамну смрт и уништење. Наши народи су тада рекли своју праву и одлучну ријеч. Збацивање прогерманске владе, раскидање тројног пакта и прилазак уз бок слободољубивих народа свијета, поздравила је цијела демократска јавност. Читав свијет је у томе нашем акту видло високу политичку зрелост и далековидност наших народа. Од Триглава до Вардара, од Тисе до Јадрана, сви наши народи слили су се у једну чврсту целину јединственог него тикада, а у циљу одбране обраде, чести и независности земље.

Новоформирана влада у кратком периоду свога живота од 27 марта до губитка независности земље, показивала се неспособна да ма што озбиљно предузме за одбрану земље. Бежало је напустило земљу и отишло у иностранство, препустивши народ самоме себи. У том судбинском историјском часу разлегао се снажан и моћан глас — позив Комунистичке партије наших народа, да се настави започето дјело 27 марта. И народи Југославије, знајући и осведочени да је Комунистичка партија стајала увјек на бранику народних тежњи и захтјева одлазивају се широм земље и започињу свети ослободилачки рат.

Из малог партизанских одреда, пролазећи кроз жестоке битке и окршаје, идући од победе ка победи, родила се је и развила снажна Југославенска армија, моћан фактор који раме уз раме са нашим великим савезницима СССР-ом, Енглеском и Америком, опкоњава уништење хитлерове Њемачке.

Резултати наше војне и политичке борбе и успјеха оформљен су у одлукама Другог засједања АВНОЈ-а и Земаљских вијећа.

Заједничке патње и борба остварили су братство наших народа како никада раније није било. Оно је постало темељ наше нове државе, основ и услов наше срећније будућности.

Сви покушаји убацивања раздора међу нашим народима, па било да су долазили из саме земље или иностранства, разбијени су у току борбе у прах и пепео.

Исправност, величина и значај пута којим смо пошли 27 марта види се сада у пуној својој свјетлости.

МАРШАЛ ТИТО

Бескомпромисна борба без обзира на јачину непријатеља, била је наше начело и принцип од самог почетка наше борбе. Та је таква борба нам је донијела и тако значајне резултате и углед код читавог слободољубивог човјечанства.

Више од половине наше земље већ је ослобођено. Није далеко дан када неће ни једно хитлеровско постогазито нашој напашеном земљом. То ће бити један од најсвјетлијих дана наше историје.

Ових дана створена је и влада федеративне Југославије под претједничким претједником Милитарског савјета и министра народне одбране Маршала Тита. Вијест о томе наши су народи примили са огромним задовољством свијени, да је то још једна велика нова побједа наше борбе и наших напора.

Јасно се види да је једино наш пут и борба била исправна и народна. То признају сви, па и они који су до јучер стајали по страни. Све што је поштено, родољубиво и честито, пришло је Народно-ослободилачком фронту у циљу уједињења свих снага, а за ослобођење земље и остварење боље будућности наших народа. Такођер је свако оклијевање и одлагање борбе — на чему је у своје вријеме радио и апеловао преко радица Петар Карађорђевић — види се, да је било против интереса и народа и земље.

Коначна побједа је на помоћу и наше жртве нису узалудне. Сви они, који су говорили и проповиједали о националном очувању народа и дужности сарадње са окупатором, ускоро ће доживити исту и заједничку судбину њихових савезника — хитлеровско-њемачких господара.

Наши народи су данас радосни и горди што су у онако тешком, али зато судбинском и историјском времену и часу, као што је 1941 година, свој брод управили исправним путем.

Данас ми стојимо пред коначним савезницима СССР-ом, Енглеском и Америком, опкоњава уништење хитлерове Њемачке. Уз бок великих побједничких наших, носимо што смо и ми дали свој драгоцен прилог за ослобођење напашене Европе и срећнију будућност читавог човјечанства.

Душан Бркић

НАША АРМИЈА ОСЛОБОДИЛА ЛАПАЦ, КОРЕНИЦУ И УДБИНУ

Наставља се гоњење непријатеља према сјеверу

Према најновијим вијестима са личног фронта јединице 4 армије разбиле су у борбама, које су се водиле 20 и 21 марта, јака непријатељска упоришта и ослободиле Горњи Лапац, Доњи Лапац и Удбину. Настављајући гоњење потученог непријатеља према сјеверу наше трупе су ослободиле Кореницу, Бунјић, Личко Петрово Село и Ваганац. У току ова два дана заплијењена је велика количина ратног материјала и непријатељи трпи осјетљиве губитке у мртвима и заробљенима.

Бранећи досађени сектор на ријеци Драви, у жестоким вишедневним борбама са јаким непријатељским снагама, које су успјеле да заузму мањи мостобран на лијевој обали Драве, сјеверно од Валпова, наше трупе уз успјешно судјеловање наше авијације и јединица Црвене армије сузиле су непријатеља и пред ликвидацијом су овог мостобрана. Заузета су мјеста Торњан, Барањско Петрово Село, Ђурђев Двор, и неколико других мјеста. Непријатељ је збијен на врло уски простор. У овим борбама укупни губитци непријатеља износе убијених 1.465 и заробљених 36 војника и официра. Уништено је 20 понтона и више чамаца и сплавова. Заробљена су између осталог 24 аутоматска оружја, разна друга оруђа и много разог ратног материјала.

На фронту у Сријему, осим артиљеријске и извиђачке активности, није било знатнијих догађаја. У дубокој позадини фронта наша авијација успјешно уништава непријатељске колоне и саобраћај.

У Славонији на подручју Ђаково—Нашице нападнута је једна непријатељска колона. Убијено је 40, а заробљено 20 непријатељских војника и официра.

На подручју јужно од Сарајева борбе и даље трају већ неколико дана. Наше трупе побољшале су своје положаје. Успјешно је одбијен непријатељски напад на Иван Седло.

Код Бусоваче одбијен је један непријатељски напад. У жестоким борбама 20 марта сломљен је један усташки напад на подручје Бос. Нови—Двор.

У Словенији приликом одбијања непријатељских напада са подручја Идрије убијено је и заробљено више непријатељских војника.

У близини Бледа порушена је жељезничка пруга Љубљана—Јасенице. Одбијен је јачи непријатељски напад из Новог Мјеста. Савезничка авијација бомбардирала је Госпић и Славњски Брод.

Двије нове заповјести маршала Стаљина

Ослобођени су градови Браунсберг и Алтсдам

Трупе 3 бјелоруског фронта настављајући борбу за уништење групе Нијемаца у источној Пруској, дана 20 марта, освојиле су град Браунсберг, јако њемачко упориште и утврђено мјесто на обалама Фрисисхафа.

Трупе 1 бјелоруског фронта послје огорчених борби освојиле су 20 марта град Алтсдам и ликвидирале јако утврђени мостобран источно од града Штетина.

Освојење сваког овог града поздравила је Москва са по 12 плутуна из 124 топа.

У борбама за Браунсберг заробљено је 4.000 непријатељских војника и официра. Заплијењено је 204 тенка, 300 топова, 25 оклопних возова, 109 минобаца, 204 митралеза, 630 вагона и много другог ратног материјала.

Настављајући офанзиву дуж балтичке обале, трупе 3 бјелоруског фронта заузеле су низ насеља међу којима велико насеље Грунау.

Офанзива се наставља у подручју Данцига. На подручју Бреславе настављају се борбе за уништење опкољене непријатељске групације у граду.

Савезничке трупе ушле су у град Мајнц

У великим биткама између Рајне и Сара њемачке снаге су потпуно потучене. 7 америчка армија пробила је Сигфридову линију и спојила се са 3 америчком армијом. Савезничке снаге заузеле су велике индустријске центре Сарбрикен и Цвајбрикен, код кога је пробијена Сигфридова линија на широком фронту. Овим побједама Нијемци су изгубили цијелу сарску индустријску област.

Друге снаге 3 америчке армије ушле су у велики њемачки град Мајнц, у коме се воде уличне борбе. Такођер су ушле у град Вормс. Од 80.000 њемачких војника заробљено је већ преко 30.000, док преостали бјеже према истоку. Уједно су ослободиле преко 20.000 страних радника.

Трупе 7 америчке армије заузеле су град Хомбург и ушле у град Најштат. Код Ремагена напредовале су 5 километара.

На западној обали Рајне све више села и градова пада у савезничке руке.

Савезничка авијација врло је активна.

Наши народи су данас радосни и горди што су у онако тешком, али зато судбинском и историјском времену и часу, као што је 1941 година, свој брод управили исправним путем.

Влада демократске Југославије — нова побједа наших народа

У задње вријеме најважнији политички догађај у новој Демократској Федеративној Југославији је без сумње стварање јединствене владе, што претставља велику побједу народа Југославије на линији народно-ослободилачке борбе, коју наши народи воде већ скоро четири године на војничком и политичком пољу. Стварање јединствене владе, као званичног претставника народа Југославије, јесте корак даље у развоју народно-ослободилачке борбе, корак даље у остваривању јединства наших народа у борби, за дефинитивно чишћење наше земље од фашистичких окупатора и његових слугу, за изолацију оних реакционарних разорних снага у земљи и иностранству, које су своју политику заснивале на разбијању народног јединства и слабењу оштрице народно-ослободилачке борбе. Образовање јединствене владе знатно ће олакшати учвршћење међународног положаја нове Југославије и ослабити могућност разних реакционара, који су своју борбу против народно-ослободилачког покрета заодјевали плаштем »борбе против комунизма« — да унесу забуну, раздор и колебање у редове народно-ослободилачког покрета. Формирање јединствене владе и објављивање декларације у вези са политиком владе, потврђује да је пут којим су пошли народи Југославије, једино исправан пут у борби против фашизма и за остварења демократских тежњи наших народа. Пут који отвара широку перспективу лепшој и срећнијој будућности за све народе Југославије у њиховој заједничкој домовини.

Декларација владе одлучно потврђује пређени пут и историјска одлука дошанена на Другом засједању АВНОЈ-а у Јајцу, које су постале темељно начело народно-ослободилачког покрета. Тиме су створени сви потребни предувјети и положени чврсти темељи, на којима ће се даље развијати и изграђивати неразориво јединство народа Југославије у њиховој будућности. Темељно начело народно-ослободилачког покрета било је, а и данас је, федеративно и демократско уређење наше нове државе, на бази равноправности народа Југославије. Тиме је речено, да народи Југославије имају пуно право, да сами одреде своје међусобне односе без икаквог мијешања са стране, и да заједнички живот свих народа Југославије. Тиме је речено, да се заснива на узајамном повјерењу. То узајамно повјерење су народи Југославије ковали и исковали, крвљу коју су у суровој четиригодишњој борби пролили, запечатали и неће дозволити никоме да те односе и повјерење помути.

Међутим, постоји још људи, који нису схватили или неће да схвате битне промјене, које су се одиграле у посљедње четири године у нашој земљи, нису схватили значај и широк замах народно-ослободилачког покрета и настоје да оживе стара схватања, у циљу да нас врате на трг у границе схватања и политике старе Југославије. Таква политика има своју политичку позадину, а то је да оживи старе политичке позиције реакционарних класа, које су у нашој земљи биле извор свега зла и најгрубљи носиоци националног и социјалног угњетавања.

Народно-ослободилачки покрет је без обзира на политичке тежње разних реакционара, одабрао свој провјерени пут и он ће на тој линији прослиједити до потпуног остварења својих демократских тежњи, а прегазити и савладати све препреке, које му буду стајале на путу остварења његових циљева.

Миле Почуча

СРПСКО-ХРВАТСКО БРАТСТВО ОСНОВА НОВЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Под овим насловом друг Моша Пијаде потпретседник АВНОЈ-а, написао је у београдском дневнику «Борба» чланак, кога доносимо ради његове актуелности дословно:

«Ових дана одржано је у Шибенику саветовање Срба из Далмације. Рад овог саветовања био је такав, да је оно постало не само једна значајна манифестација српско-хрватског братства, него и политички догађај од значајне вредности за будућност Југославије. На овом саветовању још је једном убедљиво потврђена правдољубивост политичке линије народно-ослободилачког покрета, још једном је снажно одржана она светла и радосна будућност свих наших народа у коју је пут био отворен стварањем неразривног братства међу нашим народима у заједничкој борби против фашизма и домаће реакције.

Датас треба да је и следило јасно да од правилног решења односа Срба и Хрвата зависи и правилно решење односа међу свима нашим народима, па и односа наших народа са свима народима који нас окружују. Братство Срба и Хрвата основни је темељ братства свих Јужних Словена и свих балканских народа. Без чврстог и топлог братства Срба и Хрвата нема и не може бити Југославије, нема живота ни нама Србима, ни Хрватима и ниједном нашем народу.

Да ово уверење проишле маљонске масе наша два брата народа требало је да преживи све оне страхе које смо преживели, да буде присутан један океан крви међу најрођенијом браћом. Изврците усташке казнаке мислили су да могу ножем, режуби грљани по грљани, истребити српски народ док је шпекулативски кружок око Мачека рачунао да смањењем броја Срба и комуниста «бу више плаца за Хрватске, те да ће му то олакшати преузимање власти у Хрватској кад за то крене час. Четници, оруђе великосрпског шовинизма и старе реакције, одговорили су кљаном Хрвата и муслимана. Али рат устања и четника није трајао дуго. Већ у току 1942 склопљени су у оквиру Павелићеве «Независне», а под окриљем Немачке и по директивама Драже Михаиловића, између устања и четничких вођа многобројни споразуми за заједничку борбу против народно-ослободилачког покрета, што је истовремено значило и за борбу против самог српског народа у Хрватској и Босни. Усташки и четнички кољачи постали су верни савезници. Четници су отада окренули своје каме у првом реду против Срба, а усташе своје ножеве у првом реду против напредних Хрвата.

Насупрот томе, народно-ослободилачки покрет ставио се од првог дана борбе на темељ српско-хрватског братства. Био је то људско-човечки задатак у онако тешкој закрваљености, у ситуацији необузданог међусобног истребљивања. Срби су се дијелили на оружје, а напредни хрватски радници и интелектуалци, у првом реду комунисти, били су први организатори српских партизанских одреда у Хрватској. У исто време док су водили немилосрдну борбу против окупатора и усташких злочинаца, српски усташки леуморно су радили на развијању братства између српског и хрватског народа на привлачењу хрватског народа у народно-ослободилачку борбу. Но они не би могли у томе успети да нису у исто време водили доследну борбу и против четничких кољача, заштитијући од њих Хрвате и муслимане, као што су штитили Србе од усташких кољача.

Баш усташки савезници, четнички кољачи — који су, уосталом, покљачили у Пријој Гори, Санџаду, Србији, Босни и Херцеговини, у Далмацији, Лици и Кордуњу и Банији много више Срба него хрватских жена, деце и старца (јер је невин свет, а не усташе, био жртва њиховог кољачког беса) — и пропаганда њихових реакционарних пријатеља у иностранству пирили су клевете да је народно-ослободилачки покрет усташки и антисрпски, да српски народ одбија да се томе покрету прикључи. Истина је, међутим, била да је устанак у Хрватској од почетка и доста дуго времена био устанак Срба. То је она велика чињеница коју су тако јасно подвукли говорници на шибеничком саветовању. Хрват Владимир Бакарџић, говорећи у име ЈНОФ-а Хрватске, с правом је рекао: «Главни терет народно-ослободилачке борбе у Хрватској поднели су на својим леђима Срби, који су издржали прву ватру и омогућили да се народни устанак прошири на целу Хрватску. Срби су били почетак братства и јединства наших на-

рода, тековине која претставља основу наше боље и срећније будућности...»

За нас који смо од првог дана учествовали у великој народној борби на овој линији српско-хрватског братства, ове речи једног истакнутог хрватског борца и народног претставника једноставно су и просто констативне добро нам познате чињенице. Оне за нас не значе новост, а нису ни први пут изречене од стране хрватских руководилаца ослободилачког покрета. На ипак сле имају данас нарочит значај. Над тим речима треба да се дубоко замисли сви они Срби из Србије којима није довољно познат развој народно-ослободилачке борбе у Хрватској, сви они који и данас још подлежу утицају дошатавања прелићних шовиниста и мрачних реакционара, сви они који заведени злочинском пропагандом реакције још увек менају хрватски народ са усташама и не умеју да приути народно-ослободилачком покрету.

Што је казао друг Бакарџић, исповидали су и потврдили и сви Срби говорници на шибеничком саветовању. Учинили су то једноставно и отворено, без страха да би могли бити криво схваћени на хрватској страни, као што и Хрвати из ослободилачког покрета немају страха да би Срби у Хрватској из тих чињеница извукли криве закључке. Они су такође истакли чињеницу да су од почетка народно-ослободилачке борбе Срби били њени носиоци, да су у Хрватској Срби дали огромне жртве у тој борби, да се декларација ЗАВНОХ-а о потпуној равноправности Срба и Хрвата у Хрватској остварила на слободној вољи и одлуци коју су донели претставници српског и хрватског народа у Хрватској на Трећем заседању ЗАВНОХ-а и да је искуство показало да се национално питање Југословенских народа може решити правилно једино на тај начин да Југославија буде уређена на федеративној основи.

Ове велике чињенице треба да имају на уму сви они заведени Србијаци, који још нису успели да из својих глава истражују оно што су им усудили агенти фашизма у име тобож угроженог српства. Оне им показују да је из темеља погрешно свако рачунање реакције да би Срби извап Србије ма и најмање били вољни да помажу неку другу политичку осим политичке народно-ослободилачког покрета. Срби у Хрватској, у Босни и Херцеговини, у Пријој Гори и Санџаку стоје непоколебљиво на тековинама народно-ослободилачке борбе, јер су то њихове сопствене тековине за које су поднели надчовечанске жртве. Те чињенице треба да схвате и пригрле и сви они Срби изабегли из Хрватске који су заостали за развитком догађаја, који још увек тако мало разумеју народно-ослободилачки покрет и стање које је он створио, да са страхом постављају кроз бесмислено питање да ли ће они смести да се врате на своја огњишта, која су морали папустити безаћи испред усташких ножева. Они који таква питања постављају, показују дојста да савршено ништа нису разумели ни у погледу улоге коју су баш Срби пљхопх крајева одиграли у народном устанку у Хрватској и Босни, ни у погледу огромне промене која је тамо настала код Срба и код Хрвата, у њиховим узajајним односима, благодарећи заједничку братску борбу против окупатора и домаћих издајца. Они показују тиме да још увек нису разумели ни делћ истине о демократској суштини народно-ослободилачког покрета, о олим великим циљевима за чије је остварење проливено толико крви. Доња ће дан када ће се они моћи да врате на своја огњишта. Али дотле они морају и сами већ сада да схвате шта се тамо збило за време њиховог одсуства, да управе своје мисли оним правцем којим данас мисле пљхови рођаци који су остали крај својих поплаћених и разорених огњишта и који су у заједничкој борби с хрватском браћом дали толико жртава за једну нову Хрватску, заједничку домовину Хрвата и тамошњих Срба. Враћајући се на своја огњишта они ће морати доћи преобраћени и измењени, излечени од шовинизма, да би заједно са српским борцима свога родног краја били тврди и одлучни стубови српско-хрватског братства, тог првог неопходног и основног услова и темеља за слободу, независност и срећну будућност не само читавог српског и хрватског, већ и свих наших народа, основног услова опстанка и напретка наше заједничке домовине Југославије.»

Општи интерес за јединствену организацију Срба у Хрватској

Саветовање Срба из Далмације примила је наша јавност са великим интересом. Сва штампа на ослобођеном територију доијела је опширно ток саветовања као и саопштење Иницијативног одбора. Српски клуб доијео је већи број дописа из свих ослобођених крајева Хрватске, у којима се углавном тражи да се што прије приступи провађању организације Срба из Хрватске и избору Главног одбора, а поред тога многи се интересују за разна питања која су у вези са остварењем Главног одбора Срба из Хрватске.

Да би одговорили на та питања и да би објаснили неке околности које су у вези са стварањем јединствене организације Срба у Хрватској, обратили смо се са разним питањима на наше угледне политичке личности, и њихове одговоре доносимо у листу.

Др. Дане Медаковић претседник Српског културног друштва «Просвјета» и члан Главног одбора б. СДС на питање:

— Које су основне политичке смернице рада Главног одбора Срба у Хрватској — изјавио је:

Иницијативом «Српског клуба» иницијатива ЗАВНОХ-а одлучило се да се у оквиру ЈНОФ-е Хрватске оснује Главни одбор Срба вођен намјером, да у томе одбору добију Срби из ових крајева много шири политички инструмент, који ће бити у стању да својом добром организацијом и међусобном повезаношћу разабере и установи што нашим људима треба и које се тежње и жеље међу њима јављају. Главни одбор ће сабирати све поједине иницијативе одоздо и преносити смернице рада одоздо те ће тако политичко руководство — које ће бити изабрано на састанку претставника свију Срба из Хрватске — стајати у сталној вези са нашим људима из најзаблуднијих села и моћи ће брзо реагирати на све оправдане захтјеве и по могућности удовољити свима потребама. На тај начин ће бити испуњен важан демократски захтјев да руководство увјек знаде, што широки народни слојеви од њега очекују. Главни одбор неће бити нека нова странка, јер се у народу не може да запали тежња у том правцу. Разговарао сам са многим старим и новим знањима и пријатељима и нисам још чуо ни

од кога, да би неко помислио на оживљавање које старе грађанске странке или на оснивање нове. Старе грађанске странке су се у нашим крајевима потпуно преживјеле; разлога зато има више, а главни је тај, што су водства бивших странака нестала из народних осјећања и потреба. Кроз дуге четири године, најтеже за српски народ од када он постоји, не види народ те бивше политичке ирваке међу својим редовима, а када је за њих гдјекада и чуо, онда је то било само по злу. Према томе народ онда потпуно исправно мисли, када у руководству Народно-ослободилачког покрета види своје право водство, које је с њим и у најтежим данима дијелило добро и зло; народ даље резолује да ће руководити НОП-а у лакшим приликама, које сада долазе, поготово моћи испуњити сва очекивања која се у њих полажу, када су они и у највећим тежобама под страним владавиним окупатора и њихових слугу анали и умјели да буду на достојној висини. Главни одбор Срба ће настојати да активира наше људе на свима подручјима народног живота, како би се на тај начин прије излијечиле тешке ране које нам је фашистичка окупација задала. Срби у Хрватској су политички јединствени на не Главни одбор пази да ти јединствени погледи на политичке и друштвене односе буду узор у будуће. Главни одбор Срба у Хрватској сматраће као највишу своју дужност да у послу оближавања свију народа демократске и федеративне Југославије прелјачи својим примјером.

На питање: Шта се може очекивати од оснивања јединствене политичке организације Срба у Хрватској, друг мајор Богољуб Рапајић, потпретседник Српског клуба, је одговорио:

Ми смо у ослободилачкој борби искусили на својој властитој кожи, шта значи цијепање народне снаге у судбоносним моментима. Оно нас је коштало потоке крви која је без потребе проливена у братоубилачкој борби, коју су проузроковали издјаци нашег народа.

Наша села су скоро сва опустошена. Друге, цесте и мостови су порушени; куће поплаћене; одјећа, храна и остало опљачкано.

Изјава друга Душана Бркића, секретара Српског клуба у вези формирања југославенске владе и њезине декларације

Вјест о формирању јединствене народне владе Југославије у Београду, Срби у Хрватској примили су са великим задовољством. Они њено формирање сматрају и тумаче као плод четворогодишње борбе свих наших народа и исправности пута којим се већ љети 1941 год. пошло под нашим јуначким маршлом Титом.

Срби из Хрватске су радосни и овог пута што се перфидна игра Петра Карађорђевића, који је ометао образовање заједничке владе, потпуно разоткрила и разголлита. Они у АВНОЈ-у и ЗАВНОХ-у виде своје врховне органе и претставништва за чије су се формирање и стварање борили са осталим братским народима. образовање нове владе је нова велика победа наших народа, а снажан ударац мрачним реакционерима у земљи и у иностранству. Захваљујући исправном путу и досљедности непоштедне борбе против окупатора и њихових помагача устања и четника, наша земља ће заузети видно и достојно мјесто међу слободољубивим народима.

Морам подвући да су Срби из Хрватске примили са великим одушевљењем вјест да је министар за Хрватску др. Павле Грегорић. Не само да су они чули за друга Грегорића

из раније као народног борца, него га они знају као једног од организатора народног устанка међу њима самима из најтежих дана из љета 1941 године.

Декларација народне владе означава програм њеног будућег рада, али она значи и побједу пута којим смо до сада ишли и борбе, коју смо до сада водили.

Својом заједничком борбом Срби у Хрватској су изграднили и учврстили братство и јединство са братским хрватским народом. То ће бити и у будуће основица нашег рада и политике за добро српског и хрватског народа и наше уже домовине Федералне Хрватске.

Срби су својом борбом добили одговарајуће мјесто у Федералној Хрватској на принципу равноправности и сваки који се «плаши и страхује» над судбином Срба у Хрватској није наш пријатељ и доброжелитељ.

Равноправност наших народа и федеративно уређење Југославије је су неприкосновени закони и одлуке донјете на Другом заседању АВНОЈ-а, у које сви наши народи, па и Срби из Хрватске гледају као на чврсту гаранцију своје срећније будућности.

У таквој ситуацији нема мјеста политичком надмудривању и разним смјаницама. Пут српског народа у Хрватској је јасан и одређен. Тај пут је јединство српског народа и братство са осталим народима, нарочито с хрватским. За то јединство и братство положили су своје животе најбољи синови нашег народа, а они преживјели жртвоваше све олим голог живота. Стварањем Главног одбора Срба у Хрватској треба да се слију све снаге у јединствену циљину, која је једина у стању да на пољу толико потребне награђе успијешно ријешни сва горућа питања. Пролита крв тражи од нас да за сва времена очистимо наше здраво тијело од највеће погубе — издаје и неслоге — и да кренемо једино спасоносним путем, путем јединства нашег јуначког српског народа.

Душан Чалић, члан Претседништва ЗАВНОХ-а, на питање:

— Шта Срби у Хрватској добијају са стварањем Главног одбора Срба у Хрватској, изјавио је:

— Главни одбор ће имати далеко већи број чланова од Српског клуба. Тиме ће се омогућити да се активизирају и они који су стајали по страни или се још довољно нису ни активизирали. Већина тих чланова биће људи који стално раде у сеоским и градским Народном-ослободилачким одборима, т. ј. стално се налазе у народу. Таквим организационим обликом омогућиће се претседништву Главног одбора да непосредније преко својих чланова буде у вези са српским народом. На тај начин српски народ ће се чврше и јединственије окупити око Главног одбора, и тако ће српски народ још боље моћи да чува своје јединство. То ће онемогућити увођење странчарења и политиканства међу Србима у Хрватској. Главни одбор ће бити члан ЈНОФ-е Хрватске и преко њега ће бити српском народу помоћу да што брже и боље проведе задатке које ће поставити ЈНОФ. Срби ће опет преко чланова Главног одбора најбоље указивати на потешкоће у свом животу и раду. Према томе оснивањем Главног одбора омогућиће се окупљање оних Срба који још стоје по страни. С једне стране олакшаће се преношење тлажи ЈНОФ-е на српски народ, а с друге стране биће олакшано исправљање потешкоћа и пропушта, што ће још више активизирати српски народ у НОП-и, а то је најбољи прилог за бољу будућност и Срба и Хрвата у Хрватској.

Вујо Косовац, члан Српског клуба и члан Окружног НОО-а за Лику на питање:

— Како су Срби у Лици примили вјест о стварању јединствене организације у Хрватској — изјавио је:

— Када данас говоримо о политичком ставу Срба у Лици не треба никакво помишљати на оно што је о томе прије рата писала великосрпска и франковачка штампа. Срби у Лици показали су свој политички став у Народном-ослободилачкој борби, о чему овдје нећу говорити. Упозорићу на једну, за Србе у Лици карактеристичну чињеницу, од прије пар недеља. Поводом покушаја краља Петра другог да разбије народно братство и јединство, сви Срби у Лици устали су као један против те издаје краља Петра другог. Приликом демонстрација учествовало је на стотине Срба од 60 до 70 година који нису могли да иду пјешке већ су жахали на коњима. Велике су то ријечи које се чуле од тих старца, када су викали: «Нећемо краља колемо Тита». Срби у Лици подијели су за вријеме овога рата муке и патње какве ваљда ни један народ у свијету није подио; али тај народ је свијестан да му све те муке и патње, које он проживљује у току ове борбе, допосе сретнију и бољу будућност, а и оно што је најглавније: слободу и истинску народну власт

Нормалан промет најважнији предуслов обнове

Да би наша ратом опустошена земља могла да се врати у нормалан живот потребни су големи и свестрани напори на свим секторима економске дјелатности. Међутим, имале сектора, бар за први час више или мање важних.

Питање успоставе солидног и редовног промета свакако је једно од најважнијих питања, која се постављају пред наше народне власти и опште пред наш народ. Оно је најуже повезано са обновом земље, са правилном расподелом хране и осталих добара и свега онога што је потребно да се земљи врати нормалан живот.

Чиница је да су наше комуникације на ослобођеној територији порушене, уништене. Оно што није било уништено од партизанских јединица, док је окупатор држао комуникације, уништити су швабе у своје повлачењу.

Своје индустрије, која би могла да нам паради све оно што је потребно да се наш саобраћај потпуно нормализује, ми немамо. Према томе све што можемо учинити у томе смјеру јесте да од старог материјала оспособљавамо оно што се осспособити може и да тако надомјестимо моментану немогућност произвођења новог материјала.

У ослобођеној Далмацији, поред свих потешкоћа, успјело се ипак, јасно уз велике напоре, много учинити.

Неколико жељезничких локомотива широког колосјека, поред оних уског колосјека, од сада је оправљено и пуштено у промет на редовној жељезничкој линији. Већи број мостова је поправљен и омогућен је саобраћај преко њих. Изградња нарочито двају важних мостова завршена је и ускоро ће се моћи и преко њих да одвија жељезнички саобраћај.

Далмација нема шума, па према томе извора за израду жељезничких прагова и дрвених дјелова на вагонима. Зато су израђени планови да се у најскорије вријеме успостави жељезничка веза са ојим дјеловима наше отаџбине који су богати шумама, како би се дрво пребацивало онамо гдје га нема, а гдје је неопходно потребно. На томе послу радиће 1200 радника. Прибава алата за тај посао на добром је путу. Рад ће да траје отприлике око 50 дана. Већ сада постоје радне екпие у неким крајевима (Лика, Банија, Кордун, Горски Котар), које се негдје бројчано пењу до 400 људи, а које сјеку грађу за прагове.

К томе жељезнички радници показују високу свјест, када је у питању већа продуктивност рада. У Сплиту су, напријер, радници добровољно повисили себи радно вријеме за 1 сат. Овај случај треба свакако да послужи као примјер.

Међутим, многе потешкоће стоје на путу још успјешнијег и бољег развика жељезничког саобраћаја. То у првом реду стоји недостатак струч-

ног особља, углавном бравара. То је управо горуће питање. Велики број бравара налази се у војсци. Али ипак, у циљу што бржег нормализовања нашег жељезничког саобраћаја, јер је то прека потреба за враћање опште нормалног живота, мораће се и у томе смјеру ићи, и то што је могуће прије, једно спретно рјешење између војних и цивилних власти.

С друге стране треба свим силама прикупили на посао сакупљања старог материјала, кога имаде доста. Како смо рекли, ми немамо тренутно а нити ћемо имати тако брзо могућности да сами производимо стројеве и остали материјал. Према томе сакупљање, поправљање и осспособљавање старог материјала, кога, понављамо, имаде доста, јесте једно питање коме морамо прилазити са нарочитом пажњом и озбиљношћу.

Уређење цестовног промета такођер је везано уз многе потешкоће. Недостатак превозних средстава, гума за аутомобиле, горива, пофера и механичара, све су то потешкоће са којима се данас боримо. Југославенска државна комисија за добаву и расподелу материјала од Савезника преузела је прије извјесног времена војила, али је била принуђена да због лошег квалитета врати већи дио. Ускоро треба комисија да преузме нову пошиљку возила, која ће вјеројатно бити боља и која ће моћи да нам корисно послужу.

Да би се колико толико надомјестила несташница шофера организован је професионални курс са 25 полазника. По ослобођењу читаће земље требаће нам око 1000 шофера. Зато треба предузети све, да се што прије

омогући шоферска изобразба толиког броја људи.

У скоро вријеме треба према плану да отпочне редовити путничко-поштански саобраћај на неколико црuga у Далмацији, док се теретни саобраћај према потреби већ одвија.

Сада се врши прва регистрација моторних возила у ослобођеној Далмацији, што ће дати тачан преглед броја возила. Тада ће се она моћи расподелити и по крајевима (Лика, Кордун, Банија) гдје их нема.

Поштански, телефоники и телеграфски саобраћај који је службено почео 1 марта о. г., иако је далеко још од тога да се нормализује, ипак је у релативно кратком времену, уз залого великих напора, постигао прилично резултате. Изградња је илз телефонских линија, док их се још много налази у изградњи. Код тога треба имати на уму да су све ове линије прављене на старе сакупљене жице.

Недостатак стручног особља се осјећа и овдје. Зато је организован први телеграфско-саобраћајни курс, који ће да се заврши овог мјесеца. Нарочиту тежкоћу претставља организовање поштанског саобраћаја тамо гдје не постоји жељезнички промет. Да би се тај проблем ријешено потребно је неколико аутомобила веће тonaже и, дабоме, шофера.

Из свега овога излази да је уређење комуникација у овоме часу неопходно важно за нас. Истина, то је скопчано са великим потешкоћама и напорима. Правилним рјешењем горе наведених проблема ми ћемо и то успјети и тако створити најважнији предуслов за брзу и систематску обнову наше земље.

Нова одликовања орденом Народног Хероја

Претсједништво Антифашистичког вијећа народног ослобођења Југославије, на приједлог Врховног команданта Југославенске армије, маршала Југославије Јосипа Броза-Тита, својом одлуком број 162 од 13 марта 1945 год., за освједочена херојска дјела на бојном пољу и херојско држање пред непријатељем, одликовало је:

Орденом народног хероја: 1. Владимира Ђетковића, генерал-мајора; 2. Милана Станивукловића, пуковника; 3. Крсту Бајића, мајора; 4. Данила Јауковића, мајора; 5. Ђурана Ковачевића, мајора; 6. Саву Машковића, мајора; 7. Раду Ковдића, команданта бригаде; 8. Ивана-Ирца Марковића, команданта Мајевачког одреда; 9. Душана Дугалића, команданта батаљона; 10. Милорада Бонцулића, команданта батаљона; 11. Фадила Јахића-Шпанца, политиком. Мајевачког одреда; 12. Лазара Л. Лопчића, поручника; 13. Нину Совил, зам. команданта батаљона; 14. Бого-

љуба Чукића, зам. команданта батаљона; 15. Милорада Умјеновића, пом. политиком, батаљона; 16. Тихомира Р. Матијевића, командира чете; 17. Владу Радовановића, водника; 18. Мирка Роквића-«Мошу», водника; 19. Богдана Болта, водника.

Одлуком Претсједништва АВНОУ-а на приједлог Врховног команданта Југославенске армије, маршала Југославије, Јосипа Броза-Тита, одликовани су:

Орденом народног ослобођења: 1. бригада 6 пролетерске дивизије, 10 херцеговачка бригада 29 уд. дивизије, 17 уд. бригада 38 уд. дивизије, 21 уд. бриг. 28 уд. дивизије, Милан Шијан, потпуковник.

Орденом братства и јединства: 11. херцеговачка бригада 29 уд. дивизије, 12 херцеговачка бригада. 29 уд. дивизије, Тешо В. Булат, капетан, Јован Баровић, члан полит.одјела дивизије, Драги Стаменковић, Милева М. Петушић.

ИЗ БРАТСКОГ СОВЈЕТСКОГ САВЕЗА

— Лист «Извјештаја» од 3 марта доноси уволни чланак у коме између осталог каже:

«Отворивши данашњи број новина совјетски људи прочитали су у заповјестима нове побједи совјетских трупа, њихово пабијање на обале Данцишког Залива и заузеће Кистрина на Одр — тврђаве која брала прилаз Берлину. Испод заповјести поводом заузећа Кистрина совјетски људи ће прочитати број «300»...

Три стотине Стаљинових заповјести су лествице по којима се Црвена армија уздиже на лествице своје висине у ситуационом уништавању непријатеља и то под све тежим условима...

Тристотинита заповјест пије посљедња. Ми знамо који ће број стајати испод заповјести Врховног команданта поводом заузећа Берлина. Али совјетски народ добро зна и Нјемци такођер то добро знају: застава побједи развиће се над Берлином...

— Титула заслужног радника на умјетности у републици Казакстана додијељена је Маријани Загор, обичној сељанки из села Кијандук. Ова жена, којој је сада 60 година, позната је у Казакстану као писач необично популарних лирских pjesама. Њене pjesме описују догађаје из њеног сопственог живота.

— Комитет за умјетност при Совјету народних комесара СССР, одредио је један нарочити одбор који има да припреми спесавезну умјетничку изложбу за 1945 годину. Одбор је састављен од 26 најистакнутијих умјетника Совјетског Савеза, међу којима се налазе Герасимов, Мухомин, Меркуров, академик Игор Грабар и Манипер, многи украјински, ђурђијански, јерменски сликари и кипари, критичари и директори галерија слика. На челу одбора налази се Сисојев.

— Изградња главне зграде Совјетске академије на обали ријеке Мо-

ске, прекрцута за вријеме рата, данас се наставља. Централна шестостратна зграда Академије наука заузима простор од 210.000 четворних метара.

— Славни руски глумац Василје Катаров ових је дана навршио 70 година свога живота. Приликом своје 70-те годишњице одликован је орденом Лењина другог реда. Његова слава данас позната је и изван руских граница широм цијелог свијета.

— Сада се враћају у завичај хиљаде Литванаца, које су Нјемци били овлном отјерали као робље на рад у Источну Пруску. На првим сабиралиштима са повратницима долазило је до незаборавних сусрета. Повратници причају о условима живота у немачком заробљеништву, гдје су радиле у фабрикама окруженим са три реда бодљикаве жице.

Није пролазило ми један дан, а да нису били звијерски батљани, због чега је умрлао у туђини свакодневно десетине Литванаца. Совјетска влада брине се за совјетске Литванце. Организована су сабиралишта и они добијају одјећу и храну.

— Почела је да ради фабрика лана у Костуковичкима у Могилевској области, коју су Нјемци за вријеме окупације били уништили.

У Бјелорусији прорадиле ове године очамнасте обновљених предузећа, која су била уништена за вријеме окупације.

На Јалти је основан санаториј за студенте високих школа, који ће моћи да прима 300 студената.

— Најближи сарадник проналазача радиа Попов, Рибкин, који сада ради у Кропштату, завршио је књигу «Десет година проналазача радиа». Књига ће бити издана 50-годишњици радиа, која пада у мају ове године. У књизи се налази списак свих радиоапарата које је конструисао Попов у различитим градовима Русије и на бродовима руске ратне морнарице.

ОДЛИКОВАЊА ЗАСЛУЖНИХ ХРВАТА

У свечаној дворани АВНОУ-а пре-дана су одликовања Хрватима за-служним у НОБ-и и организирању народне власти. Одликовани су: Ор-деном Народног ослобођења: мини-стар за Хрватску др. Павле Грегорић, претсједник Извршног одбора ХСС-а Фрањо Гажи, и члан Извршног одбора ХСС-а Павло Крче; Орденом Братства и Јединства: претстојник одјела за обрт и индустрију и члан ЗАВНОХ-а др. Младен Ивеновић и професор Нада Сремец, члан АВ-НОУ-а.

Предаји одликовања присуствова-ли су: министар индустрије Андри-

ја Хебранг, министар правосуђа др. Фране Фрол, министар народног здравља др. Златан Сремец и прет-стојник одјела за народно здравље ЗАВНОХ-а потпуковник др. Срећко Шиловић, главни тајник Извршног одбора ХСС Анте Врљан, члан претсједништва АВНОУ-а Вицко Бу-лан, члан Претсједништва АВНОУ-а и ЗАВНОХ-а Вицко Крстуловић, члан Извршног одбора Хрватске се-љачке странке Филип Лакуш.

Претсједник АВНОУ-а др. Иван Рибар поздравно је одликоване. На одликовањима се је претсједнику за-хвалио претсједник Извршног одбо-ра ХСС-а, Фрањо Гажи.

Други пролаз

(Из приповиједања извиђача — гардиског сапера редова Андреја Виноградова).

Једне зимске ноћи ја сам ишао са извиђачима „у потрагу“. Обвшао сам читав предњи руб њемачке одбране, истражио гдје је најзгодније начинити пролаз код препрека бодљикаве жице, утврдио положаје минских поља непријатеља. Ја сам ишао испред групе извиђача путем којим сам раније навидно и проучио.

Прошли смо минска поља, и привукли се бодљикавој жици. Морам рећи да није лака и проста ствар начинити пролаз преко бодљикаве жице. Нјемци скоро читаво вријеме осмјетљавају ракетама простор испред себе. За тај посао потребна је особита спретност. Треба знати маскирати се на вријеме и не губити ни секунде, када се ракета угаси. Тако сам радио и овога пута. Чим ракете плану, ја легнем у снјег, лежим и не мичем се. Чим се угасе, ја опет узимам маказе. Свака секунда игра улогу.

Кад је пролаз био готов, ја пошао први, а иза мене остали извиђачи. Довео сам их

иза жице, а ја сам остао у пролазу. Она је предостројност потпуно неопходна. У мраку, особито у мрачној кишној ноћи, извиђачима који се враћају из патроле са заробљеницима тешко се оријентирати и наћи тачно мјесто пролаза. Зато сапер, који остатане код жице, помоћу уговорених знакова, јавља гдје је пролаз.

Легао сам недалеко од пролаза. Након неког времена зачујем:

— У дубини њемачких линија почела је гужва, прасак аутомата, експлозија бомба и кркови Нјемца.

— „Но, — помислим — западриће Нјемцима наши извиђачи гардејци“.

И у истину, тамо је било вруће. Касније су ми причали да су наши минирали њемачки блиндаж, у коме су биле некакве просторије за офицере. Наши су ухватили једног мајора артиљерица и оберлајтнанта који ће нам послужити као „језици“. Наравно да су се Хитлеровци забунули. Из позадине је хитно кренуо један вод Нјемца са шмајсцама. Опazio сам како покрај бодљикаве жице у моме правцу иду Нјемци. Ракете су тако учестале да си могао новине читати. Вод

Нјемца примјетно је пролаз у бодљикавој жици. Они су се брзо распоредили с обе стране пролаза. Ја сам схватио да ће они чекати моје извиђаче и све потући. Напрежем мозак — како да ријешим ситуацију?

Одлучим се да начиним други пролаз. А међутим у дубини њемачких линија продужује се пушчана ватра, постепено се приближујући к мени. То значи да се наши под борбом враћају натраг и воде ухваћене заробљенике. Нисам смио да изгубим ниједне секунде. Пузајући на трбуху журно сам кренуо покрај бодљикаве жице. Отпувавши нешто више од 100 метара, а користећи се тме, што су Нјемци кроз читаво вријеме били заобављени пушчаном ватром, стао сам брао пресијецати жицу. Рећи ћу искрено — још никада нисам тако радио, као тога пута. Пролаз сам просјекао за неколико минута. Али појавила се нова брига: како да се непријетно провучем до својих? Како да их обавијестим да се пролаз налази на другом мјесту? А што је главно треба се журити. Палба је била све ближе. То значи да извиђачи прилазе к староме пролазу.

Навукао сам капуљачу мога огртача за маскирање дубље на главу, те сам пожурво

пузајући у правцу палбе. Пузајући равмишљао сам: да ли ћу успјети или не. Имам на располагању сада већ не секунде, него дијелове секунда.

Потом се све стивало. Нјемци су прекинули палбу, као да су изгубили извиђаче из вида. Али ја сам то схватио: они чекају наше патроле код пролаза.

— Од тебе зависи, Виноградове, да ли ће успјети Нјемцима њихова лукавост — размишљај ја.

Журно сам пузао. Одједанпут зачујем: непосредно предамно шум, шкрипање снјега. Ја оштро уперим поглед. Наша тројица патролаца вуку два свезана „језвца“. Ја им се брзо приближим. Испричам им укратко све и покажем нови пролаз.

Кад смо ми сви већ били далеко од бодљикаве жице, окренем и објесно довикнем њемачкој засједи код старог пролаза: „Мир, не галамите!“ Они су додуше громко загалмили. Скочили су и отворили брзу палбу. Али ми смо били већ далеко и мрак је завио све унаоколо. Тако смо довели у наш штаб два њемачка „језвца“, једног артиљерица мајора и једног оберлајтнанта.

Иван Харпотонов

НАРОДНА ВЛАСТ ПОСВЕЂУЈЕ НАЈВЕЋУ ПАЖЊУ ЗАДРУГАМА

Мјесеца јула 1944 године наши највиђенији задругари, другови: Станко-Танасија Опачић, Бранко Сучевић, Фрањо Газић, Марко Матков и други, дали су иницијативу да се формира једно централно задружно руководство на територију федеративне Хрватске, које би имало задатак да среди односе у задругарству.

Одлуком Претседништва ЗАВНОХ-а формиран је Привремени одбор за уређивање задругарства у Хрватској. Према тој одлуци Одбор врши функције Главног задружног савеза на територију федеративне Хрватске, све док се такав савез не формира редовитим путем.

Привремени одбор за уређивање задругарства у Хрватској састоји се од 15 до 20 задругара који сачињавају шири одбор, а овај из своје средине бира одбор од 5 до 7 чланова. Одбор је претставник целокупног задругарства у федералној Хрватској и зато су у њему заступане све врсте задругарства: сељачко, занатлијско, радничко, чиновничко итд. На тај начин усклађује се мишљења и проводи план за координацију рада појединих задружних савеза и организација.

У данашњем, ратном стању Привремени одбор за уређивање задругарства у Хрватској форсира оснивање набављачко-потрошачких задруга, које би преузеле на себе снабдијевање села и града, откуп вишкова производа, а и послове расподеле. Код тога Одбор настоји да се поступа плански, т. ј. да се подручје на којем се оснивају задруге рајонизира и то тако да се границе сусједних задруга допријучују и да између тих граница нема празнине. У селма је тај проблем лако рјешив, док је у граду мало теже с обзиром на разноликост становништва. Код тога је усвојен принцип да се у градовима организује два типа набављачко-потрошачких задруга: један око којег би се окупљали чиновници и службеници свих врста, приватни намјештеници и радници, нарочито у колико не постоје специјалне задруге, као на пр., жељезничари итд. Други тип задруге у граду окупља би око себе грађанство и сељаштво тога града. Основала би се само једна од сваког типа задруга, али она би према потреби отворала по-

дружнице на појединим мјестовима града. Тај принцип усвојен је, на пр., на конференцији задруга града Шибеника, да се у том смислу и води акција.

Код произвођачких задруга Привремени одбор за уређивање задругарства у Хрватској је стао на становиште да ни у ком случају неће допустити оснивање задруга, које желе да под фирмом задругарства воде послове на бази профита и личног обогаћивања, а крај тога још експлоатишу туђу радну снагу. Течевна подухвати не могу се оснивати под фирмом задругарства, а ако су већ прије основана, имају се брикати из задружног регистра, да се не би и надаље користила привилегија, које ће народна власт дати правим задружним организацијама. У том правцу овај Одбор је сирјечио покушај далматинских месара да на задружној бази проведу монополизацију тржишта месом, која је имала за циљ искључење међусобне конкуренције и повећање профита на рачун сељака произвођача и широких слојева потрошача.

Основни је принцип, да задруге нису удружење капитала, него економски слабих слојева нашег народа, који удруживањем појачавају своје продуктивне могућности, а ослобођењем од експлоатације повећавају своју културну снагу, а тиме и свој стандард живота. Тај принцип руководи тај Одбор и зато ће он најенергичније сузбијати сваки покушај да се задругарство искористи као средство за лично обогаћивање.

Да би се постигла хармонија у раду појединих задруга и њихова међусобна сарадња, не дозвољава се оснивање, у истом мјесту, двију задруга истог типа. Исто тако неће се допустити оснивање набављачко-потрошачке задруге која не би обухватила бар 100 домаћинстава.

Да би рад задруга био што правилнији све задруге треба да одрже своје скупштине и на њима демократским путем изаберу управни одбор. Оне задруге које се не заснивају на здравим принципима треба или ликвидирати, или да своја правила промјене и ускладе са начелима и социјалним задацима задругарства, а све остале треба да покажу најве-

ћу активност, нарочито у продукцији.

Општи програм задружног рада обухвата неколико етапа. Сада смо у првој, која се односи на планско оснивање нових и уређивање прилика код старих задруга. Све то треба да се проводи без превеликих реформи и захвата, који би изазвали потресе и нанјели штету и задругарству и целокупној привреди. Као друга етапа долази уређивање задружних савеза.

Задругарству, као врло важном сектору наше привреде, морамо посветити велику пажњу.

Постављањем задругарства на здраве темеље ојачаћемо знатно нашу привреду, а тиме убрзати и обнову земље.

„Просвјета“ покреће издавање књига о борби нашег народа

Српско културно-просвјетно друштво »Просвјета« за Хрватску, одлучило је ускоро приступити издавању низа мањих књижица за народ, у којима ће се описивати свјетли ликови наших народних хероја и јунака. У данашњој херојској борби и ослободилачком покрету нашег народа истакли су се, од првих дана, херојством и јунашћом многи народни борци, чија имена данас наше народне масе с поносом и светим поштовањем дубоко у срцу носе. То су народни првоборци народни јунаци на чијим ће се херојским подвизима васпитати нови нараштаји. Они морају видјети како се несегично гини за свој народ, какве је жртве наш народ поднио и дао за своју слободу и они морају спознати, ка-

ко и од кога треба чувати слободу свога народа.

Данас, док су у народу још живе и свјеже успомене на све наше велике и јуначке синове, треба о њима писати. Треба из живе народне ријечи и pjesме прикупити све оне моменте, који расвјетљују лик појединог народног јунака.

Због историјске и одгојне вриједности овога посла позивају се и моле сви који то могу, да нам пруже своју помоћ у прикупљању грађе, како би нашу замисао могли што боље и потпуније остварити. Треба прикупљати податке о сваком народном јунаку, његовом животу, борби, као и оно што о њима народ у pjesмама пијева.

Сви подаци и описи требају бити читки, тачни и потписани. Достављати их треба на Српско културно-просвјетно друштво »Просвјета«.

У Београд су стигли претставници савезних земаља

У Београд је допутовао амбасадор Совјетског Савеза, Иван Васиљевић Сајњков са тајником и аташеом амбасаде и осталим особљем. Совјетског амбасадора и чланове амбасаде дочекали су потпретседник министарског савјета Едвард Кардељ, министар иностраних послова др. Иван Шубашић, бугарски посланик Тодоров, шеф америчке и британске војне мисије. Стигли су и стални трговачки претставници Совјетског Савеза на челу са Михајлом Лебедејевим.

Авионом из Лондона стигао је у Београд британски амбасадор Г. Стивнсон заједно са осталим особљем Британске амбасаде.

У Београд је стигла и француска војна мисија на челу са пуковником Риколом.

Британски амбасадор Стивнсон примио је претставнике наше и стране штампе, дао је изјаву, па између осталог казао: Храбрим народима Југославије, у име народа Вел. Британије, искрено желим да постигну благостање у новој Демократској федеративној Југославији.

ДАЈЕМ СВОЈУ КРВ

Дајем крв за борца који лежи рањен.

Дајем крв ја, дјевојка млада,
нек се у његово тијело преточи.

Била сам још дјевојчица и овце сам чувала
и гледала сам у шуми, скривена,
нако цестом иду убице.

Три године су прошле у тешким данима.
За те три године нико сам себе не може препознати
За те три године крв је у мени сазрела
и сад ју предајем другу борцу
да се у његово тијело преточи.

Дајем своју крв младу
из свога срца огорченог на убице,
из својих жила, из свога младог тијела
нек се преточи.

Предајем ју борцу који ће пренијети
њену горчину у борбу.

Дајем ју за све смрти које сам гледала
и које никад нећу заборавити.

Дајем крв и то је што имам дати
и за твоје патње, моја мртва мати.

ГРИГОР ВИТЕЗ

Напред!

(Одломак)

Смрзнуте руке чвршће стискају ремен пушке или митраљеа и пратежу к себи, да им не измакне из свјести: од хладног гвожђа праве друга, траже заштиту. Леден арак као море је надалеко, високо, дубоко, у продири у тијело, у прса, мишице, ка костима, и тијело испражњује - изједначаје са простором. Наново титрају пред очима свјетлаца, омаглица - ноља клоне, одбја живот, зајуда утонуће у ништа, у смрт, растанак... па се наново пропне и тјера даље, даље...
— Напред!... — слаб глас задршке на камењу, нестане у простору.
— Напред! Напред — аутоматска понављају командири и војници и предају од везе до везе.

— Напред — неуверљиво, немоћно, шапћу укочене усне.
А кораца се даље.
Још једна драга, пријевој, обронак, још једно море камења и снијега.
Командант је на челу. Повисок, широка плећа у кратком наблиједјелом и раздртом капуту, глава омотана комадом гуња, хладне висе у дрочицама, а ноге мјесто у цапелама у раздртом нуненим чарапама. Непрестано гмиже напред: чудан stroj који се никада не ће зауставити, утире стазу и рони к новим стрминама, забада се у нове масиве, челични кљун пробија бескрајни пут, који као да не ће свршити. С времена на вријеме корак му загне. Загнише се, поколеба, па опет чврсто заграби. И погне се на камен.
Погледа бригаду. За час се замисли. А онда:
— Напред...
— Напред...
— Стати је смрт. „Напред“ је пobjеда... — понавља Иван у себи.

Снијег шуми под босим ногама. Омамљене главе роне к земљи, а очи притиска тежак сан. Неодређено зимско свјетло, без извора, као да га рађа земља, разастире мацац; да се утопе у њему, да зароне у њ, у меке пахуљиче сна. Али сваког часа се тргну страх од заостајања. И смрзнуте усне с напором уобличе ријеч:
— Напред...

У средини један друг посрће, превали се

на страну и одмах утоне у сан. Иван му прилази; скупља снаге:

— Устај, друже, устај... морамо напред... напред... Друже, друже мој...

Он диже главу и на лицу му блажен смијешак:

— Огриј се и ти мало...
— Нема ту ватре, друже... устај, друже...
На лицу збуњен израз, смијешак оправдања... Послушно устаје и посрћући иде даље.

Који на зачеху батаљона топу укоченим ногама; кошара ребара се истакла, слабине утонуле, кукови и гњати се мичу као гвоздени машински дијелови, па се ремење и самари једва држе на оштром хрпу костура. А очи утопљене, мутне, не гледају. Звечећу митраљеа и сандуци муниције; хладан авекет метала у металном блеску снијега и стијења и крутоћи арака. Гоничи се исцрпљују немоћним гласовима, очајнички:
— Хајде... напред...
Замиру гласова, слеђују се одмах у арак без јекне.

А ниже се голет. Сам сур камен.
— Да је било шуме! — мисао за утјеху.

Да се дохвати нечега жива, да дођу до биља.

На завоју се дигне пред њима нови зид. Високи масив нове планине успео се пред одвјетком драге, хридине врха закитио је маглама, а доље на далеко развело пристранке, поточине, драге, бездане провалије. И планина стоји свечано, мудро, и непријатељски се супротставља ситним људима - као да је окренула главу и не ће да разговара.

У арак започне ажурање. Мукљим брујањем оргуља оживљују брдине; макли се врхунци и мумљају крупним грлима, као да се покрећу долине и пјевају у кору тужним басовима.

Бригада се гане: сјекне радост због промјене, знака живота; жеља за борбом, најечије се.

— Авиони!... Заклон!...
— Авиони!... Заклон!
— Заклон!...

Партизани роне у снијег, приљубљују се уз стијене, приближују се уз стому на којој нема ни стопе равна мјеста. Али не од страна, него за одмором. Очи се саме заклапају, снијег постаје топла и мека постеља... Чудо блаженство посјета... Ево, јавило се нешто живо, нешто друго. И како се овај

шум сложио са свом и овим струјањем у спљочницама и трептањем у очима.

Све јаче брујање испуни драгу, обавије брда. Заурлају кланца, зааврча стијење... Диже се урнебес, бука испуња котливу в грми у њој као да је брончана.

Шест великих браих птица почне се надвијати ричући.

Онда звиздук, завијање бомба.
Прасак. Прасак као да чекићи ударају у уши. Тутњава.

Потреса се масив, пролама уадух. Блескови и дим пропињу се у небо. Летя камење, звижди. Експлозија за експлозијом лаје, риче, мумља бијесно кроз драге, пара арак и мрви стијене. Десет, двадесет, сто бомба.

Хоће ли разбити укоченост арака? Хоће ли утробе гора родити топло окрвље?

Птице се навијају. И ржу митраљеа: ррррр... браи рафали праште по камењу и леду. Десет рафала, двадесет, педесет, сто. Петнаест минута траје нападај. То вријеме бригада лежи у леду. Мршане голе руке подвале се под тијело, голе ноге згрчене у снијегу. А коњи се сами укочили на својим штакама, и чекају у незнању.

Онда се брујање изгуби на косом, олази, одлази, нестаје; звук се вавлачи из котлине и драга, узмиче, диже руке од дјела и за час се рашири тишина. ледена самоћа, и нијема твар.

Тужно смо само.

Кроз леден ломан глас:

— Покреет!... Покреет!...

— Покрет! Устај!

— Пази је ли ко погнуо!...

Командири се ужурбају. Дижу људе, буде их, вичу Очајно моле:

— Устај, друже... Устај, морамо напред... — плачан глас: — устај, друже мој!... Снажан, пун воље глас командира:

— Напред...
— Пази да тво не остане!...

И тијела се једно по једно усправљају. Људи се дижу различарани и чезнутљиво гледају слатку земљу.

Опет се редају: пет корака размака.

— Нитко није погнуо!

— Нитко није погнуо!...

Четворица су рањени, али не маре за своје ране: не говоре ништа, крећу даље.

Командт се пење на хридину и виче:

— Другови, напред! Још мало... Морамо се пробити!

Бригада се усправља; да не мисли командант да би она одустали:

— Морамо!... Напред!...

Обрве се скупљају, усне стискају, а руке прихватају пушку и одрвеле ноге се опет макну. Тијела се колебају и — крену у реду даље. И коњи затопћу, заклепећу товари, митраљеаи в сандуци.

Бригада се опет креће.

— Напред!...

И даље се непрестано вјерно Савија око хладних бокова планине, оплиће снијегне громаде стијења, уоквирује дубоке провалије и гмиже, гмиже даље, споро али упорно, као црв који хоће да се извуче из леденог загрљаја тврде пустоши.

Које је доба дана? То се не зна. Од сванућа дан је једнако сив, једнако хладан, и тече у вјечност. Увијек нова вјечност је пред њима.

Командант се пење уз косу, голу, облупљату као тврда лубања дива, који је образ сакрио у земљу, и на лицу му је можда злобан израз, а тјеме му зебе у облацима планинских магла. Сваког часа му се заплете корак, пренрне нога преко камена скривеног у танком снијегу. Затвара очи. Нагло и претјерано их отвара, па их од студени стиска у узак прорез. И он гледа: дуга је врпца стаје, нижу се кланци, које ће проћи, обронци и косе које ће прећи... Чело се мршти од напора воље, и уста шапћу:

— Иадржати!

Повиче:

— Моци! Иадржати још мало!

Додаје шапћући:

— Још мало...

И узвикне очајним одушевљењем:

— Напред, момци!... Још мало!... Напред...

И мирно се пробија кроз леден очај, и увијек наново проналази ствар која се неможе смрзнути, која је увијек пред њима тако свјетла, позната, учвршћена у свјести; и муке и смрт само су пут к њој. — И укочене усне произнесу чврст глас:

— Напред!...

Вјеслав Калек

ИЗ ДОКУМЕНТА ОКУПАТОРСКИХ ЗЛОЧИНА И ДОМАЋИХ ИЗДАЈНИКА

Злочинци на дјелу и њихови бранитељи

Има много ствари које су јасне нашем народу, нарочито их не треба доказивати. Једна од таквих је и питање кажњавања ратних злочинаца. Али што вриједи за народ није убједљиво неким тобожњим нашим пријатељима, а можда и неком добронамјерном човјеку. Они говоре да у припаднику треба казнити ратне злочинце, али ипак да треба за њих показати разумијевања. Иако су ти грешници, како кажу њихови бранитељи сишли на криви пут, ипак треба имати у виду све околности итд. Таквих бранитеља ратних злочинаца, а у ствари непријатеља нашег народа, не налазимо само у нашој земљи, него су још чешће појављени у реакционарним круговима иностранства.

Није нам намјера да увјеримо ове »душобрижнике« лизом доказа. Најбоље смо два карактеристична примјера у низу хиљада других. Први, као доказ терора једног злочинца, а други, цијеле талијанске окупаторске војске, устава и четника за вријеме и прије 4 фашистичке офанзиве на наш ослобођени териториј.

Први Вузена Гаetano, карабињерски поручник, водник карабињерског вода у Скрадини (Шибеник) само за три мјесеца, од марта до маја 1943 поред пљачке, палежа, мрцварења, стријељао је Србе и Хрвате: Вјекослава Бариха и Јосу Перичу, након дугог мучења, невинне, 9 марта 1943 на гробљу Св. Петке; Мирка Гладовића из Жаквића, Милана Остојића и Милоша Бијелића из Брибрира након тога што су их карабињери у затвору измрцварили. Умрло је невинног селца Филипа Вујка из Велике Главе, јер није имао легитимацију крај себе; без разлога је стријељао Љубицу Лалић и Тому Шкребову из Брашквоваца. Група карабињера под водством истога Гаetanoа са тав. антикомунистичком милицијом ухапсила је 29 априла 1943 у Брашквоцима Стевана Доброту, Обрада Пјевашицу, Мирка Трубуљача, из Сонковића. Љубомира Драговића, Саву Скочић, Ђватију Драговића и одвели их у село Бачане. Прву четворцу, пред селацима оном сакупљеним испред ископане јаме, одмах су стријељали док су браћу Љубомира и Ђватију Драговића и Саву Скочића немилосрдно тукли кундацима. Ови људи, испребијани падали су у несвијест, затим су их полијевали водом, приподигли их свијести опет тукли и након устријељили. Отац браће Драговића, Никола морао је гледати како му мрцваре синове и воде их на стријељање. У последњем часу хтио је да се опрости са сином Ђватијом, али карабињер ударцем кундака сломио му руку.

Чувари јавног реда, Гаetano са осталим извјешћаним злочинцима извршили су своју карабињерску дужност, »заштити« српског и хрватског народа општине Скрадина која је дала велик број партизанских бораца.

Друго. Команда Суперсоде (талијанска Врховна команда војних снага за Словенију и Далмацију чија се надлежност и дјеловање протезала на

територију окупираним од Талијана, т. ј. на Хрватско Приморје, Горски Котар, крај до Карловца и град Карловац, затим дио Баније, Кордуи и Лику, западну Босну и Херцеговину) сарађивала је с Нјемцима, усташама и четницима за остварење својих злочиначких планова. По законичности злочинца Роате, наређењем бр. 500 од 16 јануара 1943. имало се извести методичко чистићење крајева које су ослободили партизани. У том наређењу се изричито каже:

»У поступку према становништву и власништву треба се придржавати слиједних норма и максима:

Сви они који буду ухапшени с оружјем у рукама, или буду нађени на макар и без оружја у зони и у моменту у којем се бори, биће без даљњег стријељани. Сви способни мушкарци од 15 година унапред биће интернирани без изнимке народности и вјере, занимања или дужиности«. итд. итд.

Да би извршили своје злочиначке планове, уништење наше војске и истребљивање мирног становништва, талијански злочинци појачавају своју сарадњу са четницима и наређују мобилизацију четника у источној Херцеговини и Црној Гори у сагласности с Павелићем. Талијански пуковник Гривољо у свом извјештају од 21 јануара 1943 каже: »Требаће се помирити са неизбежним притужбама са стране Хрвата ради убијстава и пљачке, јер ће бити стварно немогуће па и уз присуство официра за везу спријечити да четници не наставе уобичајене поступке које су вршили и у ранијим случајевима.«

Организатори четничких банди, талијански злочинци требали су четнике као псе чуваре за талијанске војне посаде у нашим крајевима, да буду њихов спољни зид и одбрана од наше редовне војске и партизанских одреда »стварајући снажан заштитни појас нашим посадама у Далмацији«, како извјештава шеф обавјештајне службе талијанске Врховне команде пуковник краљевске талијанске војске Гривољо.

У току 4 офанзиве на нашу ослобођену територију талијански и њемачки окупатори, усташе и четници Драге Михаиловића извршавали су у потпуности своје злочиначке планове, немилосрдно убијали недужно цивилно становништво, палили читаво села, уништавали и пљачкали народну имовину. Смрт је пустош остављала су за собом те хорде по Лици, Кордују и Банији, Босни и Херцеговини. Иза њих остали су поплаћени крајеви, хиљаде убијених жена, дјеце и старца.

Казна коју изриче наш народ има стићи све злочинце, окупаторске нацистике, усташе и четнике. Талијански злочинци није спасао ни »снажан заштитни појас« који су представљали четници. Коначно, те злочинце пеће моћи, нити могу спасити ради »умирења савјести« сви њихови бранитељи у нашој земљи и у иностранству.

Кољач Обрад Бијанко убио се сам

Обрад Бијанко је злогласни четнички командант, који је био створио себи уопштину у Обровцу. Нема села у околици Обровца које није искупило терор, пљачку и убиства тога бандита. Он је харачио по Буковцима, Котарима и Велебиту. Обрад Бијанко био је жандарски наредник, и одмах се дао у службу талијанског окупатора, који је овог злочовца излазно помагао и одавао му посебна привлачења за његова злочинства. Стариград, Трибав, Јасениц, Селиње, Шибовце, Крушево, Врњачани, Зеленаград, Поповић, Ервеник и многа друга хрватска и српска села Далмације, заламтила су »казнене експедиције« Обрада Бијанка и његових четника.

За ова злочинства Дража Михаило-

вић, на приједлог »војводе« Бурића, унаређује Бијанка у чин потпоручника »краљевске војске у отаџбини«.

Послије ослобођења Далмације Обрад Бијанко пребјегао је са неким народима у Лику, да настави крваво дјело. Око себе је окупио познату банду издајника као Васо Миљушић, пола Зеленица и друге, да организују акцију »шпиљара«. Али ни он се није могао похвалити успешна своје акције као ил Стегнајић, Богунчић, Илић и друге »војводе«. У шпиљарама Велебита органи Народне Обране пронашли су штаб Обрада Бијанка. Када су га наши борци опколили, Обрад Бијанко кукавички извршава самоубиство, јер је знао да га чека праведна осуда народа.

РУМУЊСКА РЕАКЦИЈА РАСКРИЊАНА

У Румунији је образована нова влада на челу са претседником Петром Грозеом. У ову нову румунску владу ушли су претставници разних странака, од којих 14-орица припадају Национал-демократском фронту. Међу њима су 4 комуниста и 4 социјалиста. Претседник нове румунске владе Петар Грозеа позвао је вође национал-царшистичке партије да именују за владу своје кандидате, а партија може рачунати са добијањем два или три министарска мјеста. Сличан је приједлог даи Брађану, вођи либералне партије. Међутим вође ових реакционарних странака одбили су да именују своје кандидате.

Петар Грозеа је бивши потпретседник владе генерала Радескуа. У новом кабинету, између осталих, заузимају главне положаје професор Константинеску, комуниста — министар пропаганде, и социјалиста Радеску — министар рада.

Након овајања молбе, коју је Грозеа подио маршалу Стаљину о приношењу сјeverне Трансилваније Румунији, у престолници Трансилваније — Клужу, одржани су велики манифестациони зборови, којима је присуствовала нова румунска влада, као и совјетски претставници, па чеду са замјеником народног комесара за спољне послове Совјетског Савеза. Вишињским, те одговорним претставницима савезничке контролне комисије са потпретседником Сузајковим.

Претседник владе Петар Грозеа и претставници вијећа Национално-демократског фронта одржали су говоре. У свом говору Грозеа је рекао да се има захвалити Совјетском Савезу да је Трансилванија слободна и да је она присаједињена Румунији. Вишињски је честитао становништву ојеврне Трансилваније на приношењу Румунији и изразио вјеру да ће, поред осталог, и овај историски корак потпомоћи да се ојача пријатељство између становништва сјeverне Трансилваније и Румуније, а такођер и пријатељство између Румуније и Совјетског Савеза.

Примјер Трансилваније је још један доказ да Црвена армија долази као ослободилачка војска.

Послије образовања нове румунске владе свијет дан се све више рас-

крипавају злочинства и реакционарни став бивше румунске владе на челу са Радескуом. Јако је да је Радеску био у тјесној вези са хитлеровцима и њемачким фашистичким организацијама, сарађивао с њима и потпомагао саботерски, злочиначки рад у позадини Црвене армије.

Радескуова влада била је пуна реакционарних елемената, међу којима су били и ратни злочинци, који су потпомагали активну злочиначку дјелатност Гвоздене гарде, Антоанескуевих присталица и разних других фашистичких елемената. Радескуова влада спрјечавала је извођење пред суд ратних злочинаца. Она их је још и штитила. У румунској војсци на истакнутим положајима налазили су се дивизијски генерал Думатраке, који се истаклао у мучењима и крвопролићима над 600 жена и дјеце у Налцику, у пљачкању народне имовине у окупираним областима и у стријељању заробљених совјетских војника и официра. Видно мјесто у вршоњу злочина заузима и бивши командант територијалних трупа у Јашну — Николеску, који је организовао сакривање моторних возила, која су према уговору о примјеру требала бити предана Црвеној армији. Он је такођер учествовао у пљачкању цивилног становништва.

Откривене су многе организације национал-царшистичке странке, на чијем су се челу налазили познати фашистички разбојници и ратни злочинци. У области Плоештија откривено је много скривеног оружја и муниције. Радескуова влада организовала је сакривање фашистичких елемената и њихово претуривање у позадину Црвене војске, гдје су ти злочинци вршили паледе на Совјетске штабове, на војнике и вршили диверзантске акције. Осим тога Радеску је омогућавао пребацивање фашистичких организатора и официра авионом преко фронта. По његовом наређењу пуштени су из затвора на слободу велики број ухапшених легионера. Прије организовања нове румунске владе Радеску је хтио да искористи положај министра унутарњих дјела и да пружи што већу помоћ својим пријатељима хитлеровцима.

Истрага о злочинима Радескуа наставља се. Виговјаци оваквих злочина неће остати некажњени.

Нови споразум Дражених четника и усташа

Према тачном обавјештењу са ослобођеног територија, четници, претставници Драге Михаиловића, ради заједничке борбе против НОП-а, склопили су споразум са усташама у Сарајеву.

Поводом овог споразума усташке власти су издале повјерљив распис у коме наглашавају да су четници пријатељи и сарадници усташа, те да ће волити заједничку борбу са усташама против партизана.

Са стране Драге Михаиловића такођер је издан проглас, у коме се позивају усташе да се заједно са четницима боре против »бољшевика — бољшевицирана земље«. Проглас је потписао Дражин »генерал« Драгутин Кузмић. Тај бандит успоставио је везу између Драге Михаиловића и духовног зачетника масовног покоља Срба у Босни и Херцеговини, сарајевског надбискупа др. Ивана Шарфа. Њима су се придружили и познати организатори у-

станских легија и СС трупа, такођер потстрекачи и организатори покоља српског народа у Босни и Херцеговини, усташки муфтија Хандић и његов сарадник Хаџи Алија Агановић.

Тако четници Драге Михаиловића од краја одигравају своју срамну издајничку улогу.

Ето још једног доказа њиховог везања уз усташке крвнике којима су руке попрскане крвљу невиног српског народа.

Ово је још један доказ и српском и хрватском народу како по истом начелу рале сви слуге фашистичког окупатора, сви народни непријатељи и разбојачи нашег јединства.

Нека нас овај примјер до врхунца испуни мржњом на проклето народе. Нека нас та мржња руководи у свим суђењима против тих наказа и нека ни један не остане без заслужене казне.

НАРОД КАЖЊАВА ЗЛОЧИНЦЕ

Уз велико одобравање народа, Војни суд у Корусу осудио је на јавном суђењу у присуству великог броја народа из Светога Рока и околине на смрт стрељањем усташе Мићу Круна, Ивана Кнежевића,

Илију Балена, те четника Милу Терзића. Тим личним усташама и четницима доказано је многобројним документима, да су учествовали у низу убиства народа Лице.

Обављени су први избори у Далмацији

У недељу 18 марта, одржани су у градовима Силити и Шибенику, први слободни избори за Градску Народну Ослободилачку Скупштину и рејонске НОО-е у федералној држави Хрватској.

До сада су у Далмацији обављени слободни избори за мјесне и сеске НОО-е, а ово су први избори у градовима. Градови бирају народно ослободилачке скупштине, на чије се средине бира извршни градски НОО. Градови бирају и рејонске НОО-е за поједине четврти града, који дјелују по рејонима у оквиру одајка градске народно-ослободилачке скупштине и под непосредним руководством градског НОО-а. На свих 500 становника у граду се бира по један заступник, а остатак преко 250 становника даје право на још једног заступника.

За изборе владала у градовима велико интересовање. Једна старица каже: »То су наши избори дуго смо их чекали.« Грађанство се занимало ко су и какви су поједини кандидати. Жене су питале да ли је био борац у НОВ? Пред једном изјављеном изборном листом у Шибенику, претресали су кандидате и чуло се: овај је бољи, овај је комуниста, тај ваља, ваља ћемо. За једног кажу да је реакционер, тај не ваља итд. Народ је слободно разговарао и коментирао. Једна жена у Шибенику већ пред самим бирањем сусрете свог познаника: Ето, неписмена сам, али плем да обавим своју дужност и право. Реши ми тво је бољи? Да ли ја морам са мужем или могу сама? Сама, сама можеш, једнакоправни сте. Од гласања нису постали ни старици ни старице. Дошли су хромци, болесне су у Сплиту на колима довозили. Омладина се показала нарочито заинтересована. То јој и припада, јер се херојски бори за народно ослобођење како на бојном тако и на политичком пољу.

Ради бољег прегледа и увида у тачност и демократичност ових избора наводимо бројчане податке из Силита. Од уписаних 26.943 бирача, гласало је 23.742. Није гласало 2.323. Није могло гласати 918, и то тежих болесника и службено отсутних. Неисправно је попуњено гласачке листице 342. Непопуњених тј. празних листица премао је 135. Према томе од целокупног броја уписаних у постојима гласало је 91.08%.

У Шибенику од 8.001 уписаних гласало је 7.758, у постојима 98.3%.

Како се види из предјед, као из свих у штампи раније објављених података о изборима у Далмацији, одзив гласача био је свуда велик. Цео народ учествује у изборима. Народ слободно и на демократски начин бира своје претставнике за сеске, мјесне, сада за градске НОО-е, а тако ће бирати и за Народну скупштину. Из свега овога види се зрела и висока политичка свијест нашег народа. Наш народ данас у доба рата, данас док наша домовина није још нове ослобођена и очишћена од непријатеља, иде слободно на изборе, што није случај у другим зараћеним земљама. Наша народна и демократска власт не боји се, да се народ неће одазвати, да неће учествовати на изборима и одобрити њен рад. Она се не боји него управно тражи да народ слободно каже своју ријеч. Ни народ није не страхује од избора. Нема више старих изборних тропина и прогона. Нема више политичких кортежа, као што их је било пред изборе у предратној, реакционарној старој Југославији. Ето је нова Југославија у којој наш народ први пут, слободно, непосредно и тајно, у духу одлука АВНОЈ-а и ЗАВНОХ-а, самкиопитне тековине нашег народно-ослободилачког покрета.

Из свих до сад објављених изборних резултата видимо огромно учешће народа у народно-ослободилачком покрету. Видимо, да је опет цео народ, након што је то већ учинио небројено пута јавно, сада то потврдио и тајно, својим учешћем на изборима и показао цијелом свијету, да је нап покрет народни, да је масован, да је општенародни. Једнакоправно учествују у политичком животу жене са мушкарцима, док је раније половипа народа била обесправљена.

Видимо како се народ интересује за поједине кандидате, ко су и какви су, из чега слиједи, да не жели бирати на пољна мјеста људе по партијској припадности, него по њиховој активности, способности и раду у НОБ-у. У бирању активиста НОО-а у народна предстваништва, народ види гаранцију за очување тековина своје борбе. Не жели спекуланата и прикривених агената. Покушају ли се овакви људи у народној тијелу, брзо ће се разбити о овако чврсти и збијени народни фронт. Тековине народног устанка народ је скупо платио крвљу хиљада својих најбољих синова.

Лика наставља јуначку борбу

Од наших дописника из Лике: К. Војводића, Н. Д. и Д. Бокана пријели смо описе фашистичких зверстава и јуначке борбе народа Лике у последње вријеме. Штогод више фашистички бандити заостављају нашу нападну Ликку све то више народ Лике показује прекрасне примјере свјесности, оналажења и издржљивости до краја. Може се рећи да данас те његове особине исто као и зверства фашиста доживљују свој врхунац.

У последњим унацима у удбинским и кореничким котар бандити су поубијали 18 жена, старца и дјете. Они пљачкају, пале и уништавају све до чега дођу. Са звјерском насладом пустоте све да униште народ и оно најосновније што је потребно за живот. У самом Госпићу њихова злодела премашују сваку мјеру. По примјеру усташких вјештача из Загребу госпићки усташе по улицама Госпића вјештају читаве породице. Тако су објесили 3 члана објелтеља Јаеа Кеклића и 3 члана објелтеља Милана Ђилића. Свега скупа они су у Госпићу објесили у последње вријеме 150 особа међу којима се налазе Срби који су се до сада одржали у животу. Госпићке усташе вјештају дечаке и дјевојчице рођене 1927, 1928, 1929 и 1930. Они су објесили Даницу Обрадовић рођену 1926, Манду Бобић рођену 1927, Велицу Чубрило рођену 1927, Јованку Рогоћ такођер рођену 1927, Васу Обрадовић рођену 1929, Душана Добрића и Војислава Почучу рођени 1928 и Бранка Добрића, рођеног 1930 године.

На сва ова зверства народ Лике одговара невјероватним сналажењем и борбеношћу.

Последњих су дана Швабе, усташе и легионари провалили у села Удбинског и Кореничког котара и то са јачом снагом и моторизацијом. Али правремено обавијештен од НОО-а народ се повукао на ослободбени територију. За вријеме повлачења као заштитница борили су се сви борци позадњих установа, члапови свих одбора, Команда подручја, Команда мјеста и сеоске страже. Борбу воде и пионири. Три пут су усташе нападале село Ливосело којега су бранили и пионири. У борби су рањена 3 пионира и то 2 снага Исе Пејића и пионир Бранко Вјековић.

Красан примјер сналажења показала је у садашњој борби личког народа омладинка Савка Рађеновић. У

окупираном котару Лапцу пријетило је непријатељско опкољавање народу села Добросела, Дољана и Бротице. Мост на Уни код Заложја био је срушен те се народ није могао евакуисати. Савка је узела један мали рибарски чамац и с њиме превезла преко воде 800 душа, 3 вагона жита, 30 свиња, 6 комада телад и већу количину опреме, коју је народ узео са собом.

У таквом сналажењу непријатељ у Лици никада не може постићи оно што жели.

Последње борбе у Лици дале су нове дивне примјере продубљавања братства и јединства српског и хрватског народа. Успркос тешких часова борбе на дан 8 марта жене општинске Срб. котар Доња Лапац, у знак прославе свога дана, посјетиле су 8 Далматинску бригаду 20 дивизије. Колони од 222 жене под националним заставама кренула је на локалну борбину Хрватима. Кренуле су Српкиње Лике да својим даровима захвале својој браћи што их чувају од непријатеља и свете њихове муке. Успркос тешког економског стања, у којима се народ Лике налази, оне су донјеле борцима 112 кг круха, 457 кг кромпира, 207 кг граха, 24 литре млијека, 77 ком. јаја, 2 кг масти, 8 кг сувог меса, 100 ком. цигарета, 10 кутија циплице, 27 кг кухане хране.

Становништво хрватских села јужне Лике братски прима пострадали српски народ. Он дијели с њиме последњи залагај и даје му уточиште под својим кровом.

Тако у својим борбама у Лици непријатељ постиже баш обратно него што би желио. Народ Лике својом борбеношћу и сналажењем измиче његовом уништавању. Видећи у тешким часовима колико бригу за њега воде његови Народно-ослободилачки одбори, он се још чвршће веже уз Народно-ослободилачку борбу. Ништа не може поколебати његов морал. Чак што више и у најтежим моментима народ се Лике не да смејти у свакодневном раду и задатцима. У селу Нетети, које је економски уништено, а уз то очекује сваки дан непријатељски напад, народ је отворно дом културе, који је добио име омладинског руковођа другарнице Јевке Вујић.

Тако јуначка Лика пркоси фашистичким бандитима, тако она и нападаће вољу своју јуначку борбу.

Први завод за производњу серума у Славонији

Велика је брига наше народне власти за побољшање и унапређење сточарства. У Славонији је ових дана прирадио први завод за прављење серума против свинске куге.

За сада је узето у поступак 150 комада свиња. Већ су добивене прве количине серума. Надаће се ради на скупљању свиња, те ће завод ускоро почети радити са пуном снагом. Предвиђено је да се сакупи 1200 ком. свиња.

Кроз кратко вријеме овај завод ће

произвести толику количину серума, која ће бити довољна за подмирење потреба цијеле Славоније, а дјеломично и Хрватске.

Пријашње протународне власти нису се брикуле за подизање народног господарства, за угај сточарства. Доказ томе је и то што у цијелој земљи, иако је био мир, нису постојала него само два серум-завода. Они ни издалека нису могли подмирити потребе земље.

Суђење ради сакривања четника

Окружни народни суд за Ликку под Претседништвом Вурдеље Милана изрекао је пресуду Јелен Растовић из Грачаца зато што је прикривала четника Тому Зорића из Рудопоља.

Осуђена је казњена на 2 године притворног рада, 3 године губитка часних права и конфискацију имовине у корист НОФ-а. Она је скривала народног непријатеља, који је сваки час чекао прилику, да поново пође у пљачку и убиства невиног народа.

Многи су покушали као Томо Зорић, да се сакрију испред народног суда у разне јаме. Ђубар птд, али

им све остаје без успјеха. Партизанско око све види, на је тако угледало и Тому Зорића под јаслама, а за његово прикривање дошла је Јелена пред народни суд.

Пред судом она се је кајала, али сад се је касно кајати, кад је учинила злочин над својим народом.

175 присутних особа одобрило је пресуду. Тако је праведно кажњен још један народни непријатељ.

Праведност нашег народног суда читавала се је и на овом суђењу. Суд се је постао за скарпика дјеломично.

Петар Кљајић

Министар за Хрватску др. Павле Грегорић положио заклетву

Др. Павле Грегорић министар за Хрватску борави већ неколико дана у Београду. Пред Претседником АВНОЈ-а др. Иваном Рибаром министар др. Павле Грегорић положио је заклетву народу. Осим др. Ивана Ри-

бара полагању заклетве присуствовали су потпретседник АВНОЈ-а Марко Вујачић, секретар АВНОЈ-а Миле Перунички, министар правосуда Фране Фрол и министар народног здравља др. Златан Сремец.

Борба против пјегаваца

Борба против пјегаваца и уопште саразних болести у Лици је особито сада важна, кад се народ услјед провала непријатеља мора масовно гомилати на једном мјесту.

Команда мјеста Удбина врло озбиљно је схватила борбу против пјегаваца. Направљен је један велики дезинфекциони апарат, поред партизанских бурати. Постављено је правило да не смеје нико проћи кроз команду а да се не разуши. То правило није остало «ја папиру», није се поступило по познатој процедури «треба урадити», па послје 15 дана закључити опет исто. Приступило се одмах послу. Бројке гоноре. За првих 12 дана разушено је 1363 особе, војника и цивила.

На једном другом мјесту, у Зрмањи, одборник Петар Продановић уви-

дио је како се у околици шири пјегавац, а зараза је била већ продрла и у његово село; било је преко 10 болесника.

Поразмислио је мало и отишао до куће гдје су лежали болесници. Рекао је: «Нико не смеје залазити у ове куће, не смејете се мијешати са здравима. Тако веле — наши доктори да треба радити, тако ће и бити. Ја ћу се за све постарати.» Набавио је одмах 4 бурета, разушивао најприје куће са болесницима, а онда редом за 10 дана 120 кућа и 1386 особа. Радио је по цијеле дане и ноћи, кад је требало сам је цијепао дрва, вукао бурад, носио одијела и бијелце. Само да рад не стоји. Успио је. Спријечено је пјегавац у Зрмањи.

Бранко Милетић

Траже се контролни органи на култури дувана

Привременој Управи државних монопола Хрватске потребан је већи број бивших органа финансијске контроле, који ће бити распоређени у реоне дуванских станица у Далмацији у сврху надзора над културом дувана. Позивају се стога заинтересована лица да се најдаље до 15 априла о. г. пријаве свом Котарском односно Градском НОО-у и даду личне податке на прописаној тиснаници и податке о садашњем

боравишту и запослењу, те на којим је пословима радио у финансијској служби. Лица која буду преузета у службу надзираће културу дувана за вријеме сезоне, а зими биће упослена у дуванској станици на помоћним и стручним пословима.

Из канцеларије Привремене Управе државних монопола, број 157 од 15 марта 1945.

БОРЦИ САРАДНИЦИ

Извршили су задатак

Један сат је ноћу, 3 и 5 батаљон 2 бригаде нападају непријатеља код Баљевца. Препљаним погодницама мина из доп-була погођене су куће у којима се смјестио непријатељ. Дим и ватра сукнуше у вис, комади црнотла падају на главе бандита, док истовремено заштекташе наши митраљеви. Наши јурише. Непријатељ је деморалисан, изненађен. Један Швабо ипак се спасао. Оноко то, у самим гањима, скочи на врата и пусти из «шарца» два дуга рафала, али убрзо пада развинутом бомбом делегата Преваара. Нијемци покушавају да организују отпор, но неуспјешно. Легионари бјеже и један. Нијемац почне тући из «шмајсера» по легионарима, вичући: «цурјик!» Али кад је видлио да му то ништа не помаже

п сам се даде у бијег. 5 батаљон дочекује Нијемце и легионаре жестоком ватром и они се опет враћају према 3 батаљону. Непријатељ, нападнати се између двије ватре, врти се као у мишоловци. Пала лијево и десно, редови се проређују. А онда, још један узалудни покушај: Бандити се према Пљешивици, да се измакне из обруца. Но напн су и то предвидјели. Тек сала почињу се јављати из Баљевца непријатељски «шарци» и минобацачи. Ми смо свој задатак извршили и крећемо у базу. Војима 6 заробљеника, док тридесетак непријатељских љешева остале на мјесту борбе.

А. Радивој

2 ул. бригада 8 ул. дивизије

ДОПИСИ ИЗ УНУТРАШЊОСТИ

„Брадоње“ нам нису дали да учимо

На путу за Отрић сусрета сам на цести петеро мале дјете. Врло су слабо обучени, готово голи. У полијенаним члачцима трчали су овн малинапн у школу. Свако од њих носило је у руци по комадић етернита који им је служио за писање, и по једну почетницу. Још из датека сам осјетила радост на лицима ових малишана кад су прелиставали својим сумрзнутим ручицама по повим почетницама.

Приближила сам се, а једно од дјете, пионир Мирко ухвати ме за руку и од великог задовољства ми рече: «другарице ми смо добила

нове почетнице.» И ако сам знала ко је дао дјети почетнице, запитала сам их да ми кажу јесу ли им их дали четници. Мали Мирко, памрговдвши се у знак велике мржње према четницима, одговори ми: «моја другарице, «брадоње», четници, нису нам дали да идемо у школу, а камоли да нам набаве нове почетнице.

Одмах после тога запитала сам пионира Јанка, ко им је онда дао почетнице, а он, нечекавши на једног часа, одговори ми: «послао нам их је наш друг Тито.»

А. Р.

Прилози „Српској Ријечи“

За последњих осам дана стигли су редакцији «Српске Ријечи» слједени прилози:

Котарски НОО Жумбрак послао је 1300 куна, Окружни одбор ЛНОФ-е

Средње Далмације 30.000 куна.

На примљеним прилозима Редакција «Српске Ријечи» се најтоплије захваљује.

ШИРОМ СВИЈЕТА

У Лондону се са мјеродавног мјеста најављује, да су претставници њемачке владе извршили почетком марта приближавање претставницима британске владе у Штокхолму у смјелу недавних извјештаја шведских новина. Све информације у погледу њемачких приједлога одмах су саопштене Русији и УСА. Мјеродавни кругови у Лондону сматрају тај њемачки гест типичним напором да се послије раздор између Савезника, те се овакав покушај потпуно игнорисао.

— У ослобођеним подручјима Пољске у пуном је току расподјела земље. У подручју провинције Краков раздијељено је међу сељаке 120 посједа, који обухватају подручје од 14.000 хектара, 900 посједа са укупним подручјима од 200.000 хектара треба раздијелити међу сељаке провинције Кјелце. Упоредо са расподјелом посједа оснивају се фарме за узорну сјетву и пољопривредне школе. Сељаци у томе пружају значајну помоћ.

— Народни суд у Мађарској судио је једној групи фашистичких злочинаца. На оптужничкој клупи налази се 7 бивших чланова мађарских фашиста од којих је сваки извршио 20 до 30 убиства. Над тројицом оптужених већ је изречена пресуда.

— Према писању пољске новинске агенције, свештеник варшавског предграђа Праге Девиле је изјавио, да су послје окупације Варшаве и Праге 1941 године Нијемци започели дивљачким прогонима пољског свештенства. У току окупације било је ухапшено 75 посто пољског свештенства. Сада је, захваљујући побједоносној Првеној армији и пољској армији, које су нас ослободиле од њемачких окупатора, пољско свештенство у могућности, да слободно врши службу — изјавио је Девиле.

— Недавно је у Бечу дошло до демонстрација за мир и том приликом погинуло је и рањено много лица. Становништво Беча састављено је већином од старца, жена и дјете, те хиљада избјеглица из Мађарске, Њемачке и других мјеста. Последња овакова пренапучености јест смањење употребе гаса и електричне струје, те недостатака горива и хране.

— Румунски министар правде објавио је, да је преко 250 Румуна на челу са маршалом Антонескуом стављено под истрагу првије него што ће им почети суђење као ратним злочинцима.

— Норвешки родољуби појачавају своју активност против њемачког окупатора. Саобраћај са Ослом и са многим другим градовима прекинут је. Родољуби су бацили у зрак главну железничку станицу у Ослу. Осим тога извршене су бројне акције саботаже у разним дијеловима Норвешке.

— «Јелни телеграф» јавља, да су последњих дана извршена масовна хапшења радника у читавој Шпанији. Ухапшеници су у главном левичари, антифашисти и републиканци.

Личне вијести

Друг Ђуро Рабатић, члан Градског НОО-а Госпић, моли све оне који нешто знају о Мишку Кеклић, добровољцу, насеље Соколад, з. п. Мали Шјон, Вачка, да му јаве на горњу адресу или на Уредништво «Српске Ријечи».

Траже се Урошевић Миломир, који је од 1941 године живио у Марковцу код Смедерева. Јелена Јелдић Ђурић, која је од 1941 године живила у селу Загорак, Црна Гора и Љубан и Јелена Ковачевић из Ковачева код Нове Градишке, који су 1941 године отишли у Београд. Моле се сви сви који о њима нешто знају, да јаве на Уредништво «Српске Ријечи».